

Prijs van de KANTL voor Literatuurstudie 2019

Eindverslag

De jury van de vierjaarlijkse wetenschappelijke prijs moderne literatuurstudie, met name Hugo Brems, Piet Couttenier, Arie-Jan Gelderblom en ikzelf als verslaggever, stond voor een moeilijke taak en een al even moeilijke keuze. Om dit toe te lichten is het goed even te kijken naar de voorgeschiedenis van de prijs, die tot 2015 werd toegekend op grond van inzendingen. De academie zelf schreef een prijsvraag uit, die werd bekendgemaakt in de verschillende universiteiten via de zogenaamde ‘ad valvas’. De antwoorden op deze vraag werden aanvankelijk zelfs anoniem (en onder pseudoniem) ingediend. De academie richtte zich op die manier via de promotoren vooral tot jonge, net, of nog net niet, gepromoveerde onderzoekers.

Bij de reorganisatie van de zeer ingewikkeld geworden academische prijzenpot werd deze procedure afgeschaft en bleef alles open: bij de prijzen nieuwe stijl horen geen prijsvragen, geen inzendingen en al helemaal geen anonimiteit. Dat leek eenvoudig en dat is het ook, maar de nieuwe werkwijze legt een grote last en verantwoordelijkheid bij de jury, die nu zelf prospectie moet doen in het veld, op zoek naar excellente wetenschappelijke studies. Om dit ietwat klaaglijke verhaal kort te maken: wij, de jury van dit jaar, hebben een groslijst aangelegd van vijftien studies, verschenen in de jaren 2015, '16, '17, en '18, en we zijn aan het lezen gegaan. Een ‘sinecure’ die alvast laat zien dat het toch niet zo slecht gesteld is met de neerlandistiek als vandaag kan worden geconstateerd, vooral nu de studentenaantallen slinken en op sommige plekken het onderwijs Nederlandse letterkunde zelfs gewoon wordt afgeschaft.

Was de selectie van die vijftien moeilijk, de verdere selectie was nog lastiger, tot we hebben beslist om rekening te houden met de voorgeschiedenis van de prijs en de voorrang hebben gegeven aan jonge promovendi of gepromoveerden. Zodoende willen we aan onze waardering ook een aanmoediging koppelen voor een onderzoeker die aan het begin staat van zijn of haar wetenschappelijke carrière. Maar dan nog bleven er drie studies over, waarvan we de verdiensten tegenover elkaar dienden af te wegen. Voor de laatste twee was er lange twijfel: ze waren, zoals men zegt, ‘elkaar waard’.

Waarom heeft de jury dan uiteindelijk, unaniem, met een lichte voorkeur gekozen voor het proefschrift van Linde de Potter, Elk zijn genre, elk zijn Claus. Hugo Claus en de populaire verhaalcultuur, verdedigd in Gent in 2017. Promotor was Yves TSjoen, de belangrijke, volgens het dankwoord ‘onovertroffen’ leden van de begeleidingscommissie waren de Leuvense collega’s Dirk de Geest en

Bart Vervaeck. Om onze argumentatie te verduidelijken verwerk ik in het hierna volgende rapport de opmerkingen en aantekeningen van mijn collega's juryleden.

De dissertatie van Linde de Potter is een rijke, vernieuwende en inspirerende studie die ruimte creëert voor verder vergelijkbaar onderzoek en projecten in het onderwijs. Ze vormt een substantiële bijdrage tot de Clausstudie en excelleert door durf en originaliteit. In de Inleiding wordt gesteld dat in de Clausstudie tot dusver de nadruk werd gelegd op het raadselachtige van het oeuvre, dat door zijn sterk intertekstuele karakter moeilijk toegankelijk zou zijn voor de 'gewone' lezer en vooral voor erudiete lezers en intellectuele fijnproevers is geworden. De Potter maakt komaf met het algemeen aanvaarde, dominante Clausbeeld als dat van de hermetische Grote Intertekstueel en stelt een totaal andere benadering voor, die haar inspiratie put uit de populaire verhaalcultuur en Claus weer 'leesbaar' moet maken. Dit plan is zonder meer ambitieus, maar het wordt met bravoure uitgevoerd. Ze toont aan dat diverse populaire genres in de onderzochte teksten van Claus resoneren én een bewerking ondergaan: Claus herinnert aan de populaire genres maar ondervraagt ook de conventies ervan.

De populaire genres vormen niet alleen een focus, ze worden ook ingezet als interpretatief instrument of als 'leesbril'. Er werd gekozen voor vijf gevalstudies: Omtrent Deedee (1963) met als aanzet De metsiers (1950), Dorothea van Male, Schola nostra (1971), Het jaar van de kreeft (1972) en Onvoltooid verleden (1998), respectievelijk geanalyseerd vanuit de 'zoeklichten' streekroman, meisjesboek, liefdesroman en misdaadroman. De corpuskeuze, de centrale concepten en de leesmethode worden zorgvuldig, stap voor stap toegelicht en verantwoord, zelfs gesitueerd in de geschiedenis van de methodes. Deze methodologische verantwoording is helder, vlot geschreven en daardoor zeer leesbaar, op het eerder saaie (korte) stuk na over genretheorieën in het algemeen.

De theoretische fundering van de hoofdstukken is dus zeer stevig. Ze zijn niet allemaal van hetzelfde niveau, maar ze geven wél allemaal een overtuigende analyse van Hugo Claus' spel met of hantering van genreconventies. Ze getuigen van een doortastende greep op de stof. De juryleden bewonderen unaniem de spanning waarmee de hoofdstukken zijn opgebouwd en naar een afronding wordt gevoerd. Volgens sommigen leest het boek zelfs als een detective, anderen wijzen vooral op de vele aanknopingspunten voor nieuwe opdrachten en verdere verkenningen.

Linde de Potter is ook een zeer zelfbewuste lezer. Ze ontwikkelt de idee van een literaire tekst als een proces van 'circulatie' en 'onderhandeling' met de lezer. Zelf neemt ze in deze zeer eigentijdse visie op literatuur een positie in als lezer die op reis gaat in Clausland of Clausitanië, waarbij ze nieuwe landschappen en streken verkent, geleid door een kompas dat een route uitprobeert. De voorstelling is poëtisch (hoewel niet door iedereen op dezelfde manier gewaardeerd, moet ik er aan toevoegen), maar tegenover het methodologische zelfbewustzijn waarmee ze duidelijk afstand neemt van sommige bekende specialisten (finaal ook zeker van de intertekstueel Paul Claes), staat ook – op andere plaatsen – een even nadrukkelijke bescheidenheid, ook en vooral tegenover gerenommeerde specialisten in het Claus-vak.

Hoe dan ook, de jury is tot de conclusie gekomen dat De Potter enkele interessante, verrassend nieuwe analyses presenteert, die bovendien telkens worden aangeboden in een uitgebreide dialoog met de eigentijdse én latere receptie van de werken. De analyses volgen een klassiek patroon (met tijd, ruimte, personages enz.) maar blijken uiteindelijk wel volgens een fundamenteel alternatieve leesmethode ontwikkeld te zijn.

Bijvoorbeeld: het historisch typologisch overzicht van het genre of de genrebenadering ‘misdaadroman’. Zeer spannend is de trapezedans om in balans te blijven tussen voyeurisme en onderzoek naar tekstgenese, tussen biografie en editietechniek, in het hoofdstuk over het Kladboek achter Het jaar van de kreeft. Alle juryleden waren ook zeer onder de indruk van de ontrafelingen van het boek Schola nostra door Dorothea van Male, alias Hugo Claus, nog gevolgd door enkele genetisch-kritische verkenningen die de bevindingen uit de tekstanalyses versterken. De analyse van dit boek als een ‘hybride’ mystificatie, als een experimentele roman die gestructureerd is als manuscript- of editeursfictie, die dus niet een poëziebundel is maar een roman die een dichtbundel bevat (p.140), is een nog meer uitgediepte en bewerkte versie van een artikel dat al eerder, in 2015, de herschrijfpraktijk van Claus beschreef en werd gepubliceerd in het tijdschrift Nederlandse letterkunde. Hebben wij ook dingen gemist? Jazeker, hier en daar kon nog een andere draad worden opgepakt, maar dat is dan ook het bewijs van de verrassende veelheid van wat hier wordt aangeboden. Dit is vooral een rijke, veelbelovende studie. Genregeschiedenis en –conventies, receptie, tekstgenese, paratekst, intertekstualiteit, biografie, de Clausstudie, het komt allemaal aan bod in goede dosering: een rijkdom die recht doet aan het rijke schrijverschap van Claus. We kunnen Claus nu ook anders gaan lezen.

namens de jury

Anne Marie Musschoot